

KONFERENCIAKÖTET

Conference Proceedings

**Nemzetközi tudományos konferencia
a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából**
International Scientific Conference
on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3.
3 November 2022, Sopron

**TÁRSADALOM – GAZDASÁG – TERMÉSZET:
SZINERGIÁK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSSEN**

SOCIETY – ECONOMY – NATURE: SYNERGIES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Szerkesztők / Editors:

OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna, TÓTH Balázs István

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3. / 3 November 2022, Sopron

**TÁRSADALOM – GAZDASÁG – TERMÉSZET:
SZINERGIÁK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSSEN**
SOCIETY – ECONOMY – NATURE:
SYNERGIES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

KONFERENCIAKÖTET
Conference Proceedings

LEKTORÁLT TANULMÁNYOK / PEER-REVIEWED STUDIES

Szerkesztők / Editors:

OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna, TÓTH Balázs István

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

UNIVERSITY OF SOPRON PRESS

SOPRON, 2023

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3. / 3 November 2022, Sopron

Felelős kiadó / Executive Publisher: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila,
a Soproni Egyetem rektora / Rector of the University of Sopron

Szerkesztők / Editors:

Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. RESPERGER Richárd, Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna,
Dr. habil. TÓTH Balázs István

Lektorok / Reviewers:

Dr. habil. BARANYI Aranka, Dr. BARTÓK István, Dr. BEDNÁRIK Éva,
BAZSÓNÉ dr. BERTALAN Laura, Dr. CZIRÁKI Gábor, Dr. FARAGÓ Beatrix,
Dr. HOSCHEK Mónika, Dr. habil. JANKÓ Ferenc, Dr. habil. KOLOSZÁR László,
Dr. KÓPHÁZI Andrea, Prof. Dr. KULCSÁR László, Dr. NEDELKA Erzsébet, Dr. NÉMETH Nikoletta,
Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. habil. PAÁR Dávid, Dr. PALANCSA Attila,
Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád, PAPPNÉ dr. VANCÓS Judit, Dr. habil. PATAKI László,
Dr. PIRGER Tamás, Dr. RESPERGER Richárd, Dr. habil. SZABÓ Zoltán,
Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna, Dr. SZÓKA Károly, Dr. TAKÁTS Alexandra,
Dr. habil. TÓTH Balázs István

Tördelőszerkesztő / Layout Editor: Dr. RESPERGER Richárd
Segédszerkesztő / Assistant Editor: NEMÉNY Dorka Virág

ISBN 978-963-334-450-7 (pdf)

DOI: [10.35511/978-963-334-450-7](https://doi.org/10.35511/978-963-334-450-7)

Creative Commons licenc: BY-NC-SA 2.5

Nevezd meg! Ne add el! Így add tovább! 2.5 Hungary
Attribution – Non commercial – Share Alike 2.5 HUNGARY

SZERVEZŐK

Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (SOE LKK),
A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány

A konferencia elnöke: Prof. Dr. Széles Zsuzsanna egyetemi tanár, dékán (SOE LKK)

Tudományos Bizottság:

- elnök: Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla PhD egyetemi tanár, Doktori Iskola-vezető (SOE LKK)
- társelnök: Dr. habil. TÓTH Balázs István PhD egyetemi docens, igazgató (SOE LKK)
- tagok: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila PhD egyetemi tanár (SOE LKK), rektor (SOE)
- Prof. Dr. SZÉKELY Csaba DSc professor emeritus (SOE LKK)
- Prof. Dr. KULCSÁR László CSc professor emeritus (SOE LKK)
- Prof. Dr. SZALAY László DSc egyetemi tanár (SOE LKK)
- Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD egyetemi tanár, dékán (FOM)
- Prof. Dr. Alfreda ŠAPKAUSKIENĚ PhD egyetemi tanár (VU FEBA)
- Dr. habil. POGÁTSZA Zoltán PhD egyetemi docens (SOE LKK)
- Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád Ferenc PhD tudományos főmunkatárs (SOE LKK)
- Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD egyetemi docens, dékán (EUBA FIR)

Szervező Bizottság:

- elnök: Dr. RESPERGER Richárd PhD adjunktus (SOE LKK)
- tagok: Dr. NEDELKA Erzsébet PhD egyetemi docens, dékánhelyettes (SOE LKK)
- Dr. KERESZTES Gábor PhD egyetemi docens, dékánhelyettes (SOE LKK)
- Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD egyetemi docens (EUBA FIR)
- Dr. habil. KOLOSZÁR László PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- Dr. HOSCHEK Mónika PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- PAPPNÉ dr. VANCSÓ Judit PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- Dr. SZÓKA Károly PhD egyetemi docens (SOE LKK)
- titkár: NEMÉNY Dorka Virág kutatási asszisztens (SOE LKK)

ORGANIZERS

University of Sopron Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics (SOE LKK),
For the Higher Education at Sopron Foundation

Conference Chairperson: Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna PhD Professor, Dean (SOE LKK)

Scientific Committee:

Chair: Prof. Dr. Csilla OBÁDOVICS PhD Professor, Head of Doctoral School (SOE LKK)

Co-Chair: Dr. habil. Balázs István TÓTH PhD Associate Professor, Director (SOE LKK)

Members: Prof. Dr. Attila FÁBIÁN PhD Professor (SOE LKK), Rector (SOE)

Prof. Dr. Csaba SZÉKELY DSc Professor Emeritus (SOE LKK)

Prof. Dr. László KULCSÁR CSc Professor Emeritus (SOE LKK)

Prof. Dr. László SZALAY DSc Professor (SOE LKK)

Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD Professor, Dean (FOM)

Prof. Dr. Alfreda ŠAPKAUSKIENĖ PhD Professor (VU FEBA)

Dr. habil. Zoltán POGÁTSA PhD Associate Professor (SOE LKK)

Dr. habil. Árpád Ferenc PAPP-VÁRY PhD Senior Research Fellow (SOE LKK)

Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD Associate Professor, Dean (EUBA FIR)

Organizing Committee:

Chair: Dr. Richárd RESPERGER PhD Assistant Professor (SOE LKK)

Members: Dr. Erzsébet NEDELKA PhD Associate Professor, Vice Dean (SOE LKK)

Dr. Gábor KERESZTES PhD Associate Professor, Vice Dean (SOE LKK)

Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD Associate Professor (EUBA FIR)

Dr. habil. László KOLOSZÁR PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Dr. Mónika HOSCHEK PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Judit PAPPNÉ VANCSÓ PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Dr. Károly SZÓKA PhD Associate Professor (SOE LKK)

Secretary: Dorka Virág NEMÉNY Research Assistant (SOE LKK)

TARTALOMJEGYZÉK / CONTENTS

1. szekció (személyes): Fenntartható gazdálkodás és menedzsment, körforgásos gazdaság Session 1 (personal): Sustainable Economy and Management, Circular Economy

Az ökológiai termelés és termékek piacának változásai a COVID-19 okozta megszorítások alatt

Dr. GYARMATI Gábor 11

Fenntartható fejlődés és körforgásos gazdaság a vállalkozások mindennapi életében

Dr. FEKETE-BERZSENYI Hajnalka – Dr. KOZMA Dorottya Edina –

Dr. MOLNÁRNÉ dr. BARNA Katalin – Prof. Dr. MOLNÁR Tamás 26

Fenntarthatóság a divatiparban (?) – Négy divatipari szervezet CSR jelentésének rövid áttekintése, valamint a fenntarthatóságra törekvés fogyasztók általi észlelésének vizsgálata

VIZI Noémi 39

Épített örökségeink fenntarthatósága a volt szovjet laktanyák újrahasznosításának példáján keresztül

TEVELY Titanilla Virág 52

2a. szekció (személyes): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei

Session 2a (personal): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

A migráció mérésének módszertani nehézségei

RUFF Tamás 65

2b. szekció (személyes): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei

Session 2b (personal): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Munkaérték preferenciák vizsgálata a szállítási ágazatban

Dr. BALÁZS László – Dr. KŐKUTI Tamás 73

3. szekció (személyes): Turizmus és marketing, fenntartható turizmus

Session 3 (personal): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism

Studentifikáció Lágymányoson, avagy az újbudai egyetemek hatása a fenntartható turizmusra

KISS Bence Álmos – PORHAJAS Gábor László 85

Book Consumption Literature – Literature Review on the Subject of the Behavior of Book Consumers

Miklós LÉGRÁDI – Dr. habil. Zoltán SZABÓ 96

Szállodaüzemi intézkedések irányvonalai a fenntarthatóság jegyében

MARTOS János András 114

**Sportfogyasztási szempontú elemzés a Sopronban rendezett
2021-es Női Vízilabda Magyar Kupáról**
CSISZÁR Szabolcs János – Dr. habil. PAÁR Dávid 126

4a. szekció (személyes): Pénzügyek, számvitel, fenntartható pénzügyek
Session 4a (personal): Finance, Accounting, Sustainable Finance

**A könyvviteli szolgáltatási szakma megítélése. Összehasonlító elemzés
a 2020. és 2022. évek felmérése alapján**
Dr. VERESS Attila – Dr. SIKLÓSI Ágnes – Dr. SISA Krisztina A. 136

A KKV-szektor hitelezési tendenciának értékelése MNB adatok alapján
MÁRKUS Mónika 147

**Az ellátási láncok fenntartható pénzügyi adaptációja
– rövidtávú fizetési kötelezettségek finanszírozása**
Dr. CZIRÁKI Gábor – HACKL János 158

**ESG közzététel vizsgálata nemzetközi háttérű kereskedelmi bankok esetében
Magyarországon**
SIKLÓSI Veronika 172

4b. szekció (személyes): Pénzügyek, számvitel, fenntartható pénzügyek
Session 4b (personal): Finance, Accounting, Sustainable Finance

A fenntarthatóság és az osztalékpolitika kapcsolata
Dr. KUCSÉBER László Zoltán – Dr. CSOMA Róbert 180

**Pénzügyi és öngondoskodási ismeretek a magyar középiskolák
végzős osztályaiban 2021-ben**
KOVÁCS Zoltán – TÖRÖNÉ Prof. Dr. DUNAY Anna 188

A cégértékelés módszertani kihívásai
FÁBIÁNNÉ JÁTÉKOS Judit Ilona 203

5. szekció (személyes): Sustainable Economy, Management and Development
Session 5 (personal): Sustainable Economy, Management and Development
(session in English)

The Qualitative Characteristics of Accounting Information: A Literature Review
Asma MECHTA – Prof. Dr. Zsuzsanna SZÉLES – Dr. Ágnes SIKLÓSI 219

**Tourism Development in Indonesia - Surakarta City Role Supporting
National Tourism Planning**
*Dr. Rizky Arif NUGROHO – Laura BAZSÓNÉ BERTALAN PhD –
Judit PAPPNÉ VANCÓS PhD* 228

**Green Manufacturing Practices Towards Sustainable Development
in the Ready-Made Garments (RMG) Industry of Bangladesh**
Dr. Md. Sadrul Islam SARKER – K. M. Faridul HASAN – Dr. István BARTÓK 241

Drivers and Barriers of GSCM Practices Implementation: Literature Review <i>Khouloud CHALLOUF – Dr. Nikoletta NÉMETH</i>	252
--	-----

6. szekció (személyes): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism
Session 6 (personal): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism
(session in English)

Impact of COVID-19 Pandemic on Tourism Sector in Vietnam <i>Thi Thuy Sinh TRAN – Dr. Nikoletta NÉMETH – Dr. Thai Thuy PHAM – Nhat Anh NGUYEN</i>	259
--	-----

Tourism in Troubled Times: the Economic and Social Effects of Short- and Expected Long-Term Changes <i>Dr. habil. Tamás SZEMLÉR</i>	276
---	-----

Application Areas of Drones: Exploratory Research from Residential and Corporate Perspectives <i>Bendegúz Richárd NYIKOS – Astrid IONESCU</i>	286
---	-----

7. szekció (online): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei
Session 7 (online): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Németország elektromos személygépjármű exportja az Európai Unió tagállamaival <i>Dr. KONKA Boglárka</i>	295
---	-----

Fenntartható design - új megközelítések a terméktervezésben <i>NÁDAS Gergely – Dr. habil. MOLNÁR László</i>	307
---	-----

Challenges of the Adaptation Planning – Evolution of the Vulnerability Assessment Methodologies <i>Pál SELMECZI</i>	322
---	-----

Szisztematikus irodalmi áttekintés a személygépjárművekbe épülő elektromos hajtáslánc gyártásáról a fenntarthatóság szempontjából <i>Dr. TÓTH Árpád – BEGE András</i>	329
---	-----

Németország az európai labdarúgás térképén – jogi és sportföldrajzi megközelítés <i>Dr. ENGELBERTH István – Dr. VIRÁGH Árpád</i>	344
--	-----

A körforgásosság mérési lehetőségeinek vizsgálata a szállodaüzemeltetésben <i>KARAKASNÉ Dr. MORVAY Klára</i>	360
--	-----

Az állami nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának kihívásai <i>SZABÓ Zsolt Mihály</i>	377
---	-----

Competencies for Sustainable Development <i>Zsuzsanna NAGYNÉ HALÁSZ</i>	391
---	-----

8. szekció (online): Turizmus és marketing, fenntartható turizmus
Session 8 (online): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism

Gyógynövényturizmus és az abban rejlő lehetőségek
– Az Észak-Magyarországi kínálati oldal primer vizsgálata
PÁSZK Norbert 400

Fiatal külföldi turisták pozitív és negatív tapasztalatai Budapesten
Dr. habil. GROTTE Judit – MAGYAR Tímea 408

Mit ígér Bükkfűrdő? A városmárka-kommunikáció lehetséges eszközei és csoportosításuk a POE-modell alapján
HORVÁTH Kornélia Zsanett 417

9. szekció (online): Fenntartható gazdálkodás, körforgásos gazdaság
Session 9 (online): Sustainable Economy, Circular Economy

Erdei biomassa lehetőségei és korlátai Magyarország energiabiztonságában
VARGOVICS Máté – Dr. NAGY Dániel 433

A körforgásos gazdaság és a soproni hulladékfeldolgozó stratégiája
KASZA Lajos – Dr. NÉMETH Patrícia 444

10. szekció (online): Sustainable Economy, Management and Development
Session 10 (online): Sustainable Economy, Management and Development
(session in English)

Comparison of the Density of Physicians and General Practitioners in the Hungarian Csongrád-Csanád Country and in the Territorial Units of Vojvodina for the Period 2002-2020
Dr. Ivana KOCSICSKA 453

The Re-Consideration of Business Diplomacy and Corporate Social Responsibility for International Business in the Post-Covid-19 World
Anh Tuan TRAN 463

Examining the Process of Project Preparation
Attila LEGOZA 474

The Relativity between Sustainable Management and Turnaround Management: Evidences and Suggestions for the Hungarian Agricultural Sector
Zsuzsanna VARGA – Dr. habil. Etelka KATITS – Dr. Éva SZALKA – Dr. Ildikó PALÁNYI – Katinka MAGYARI 484

Developing countries and Sustainability
Arjana KADIU – Dr. habil. Zoltán SZABÓ 504

The Effect of Supply Chain Management in Achieving Sustainability in Supply Chain in Four Seasons Hotel in Syria
Wael ALASFAR 519

**The Role of EGTCs and Euroregions in Economic Cooperation Across
the Hungarian-Romanian Border Between the Period 2007-2020**

Melinda BENCZI 531

11. szekció (online): Poszter szekció

Session 11 (online): Poster Session

Procrastination and its Influencet on Retirement Saving Plann

Khaliunaa DASHDONDOG 540

Színházi kommunikáció 2.0

Hazai kőszínházak jelenléte Facebookon és Instagramon a pandémia első évében

Dr. DÉR Cs. Dezső – Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád Ferenc – ZRINYI Ivett 554

A felnőttképzésben résztvevő álláskeresők elhelyezkedési esélyei

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

LE-DAI Barbara 575

Cost Analysis of Sustainable Concrete Production Using Waste Nanoparticles

Omar ZINAD – Dr. habil. Csilla CSIHA – Prof. Dr. Alya'a Abas AL-ATTAR 585

Az állami nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának kihívásai

The Challenges of the Sustainability of State Pension Systems

SZABÓ Zsolt Mihály

doktorandusz (*PhD Student*)

Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola (*Óbuda University, Doctoral School on Safety and Security Science - Hungary*)

Absztrakt

Napjainkban a pénzügyi ismeretek és a pénzügyi műveltség alapvető kérdés a mindennapi beszédben, mivel a válságok és azok következményei rávilágítottak a pénzügyi ismeretek hiányosságaira. Amikor a válságok okairól beszélünk, mindig a háztartások, a vállalatok és a bankok felelősségét említjük, a kormányok felelőssége mellett. Ezeknek egyik fő oka a pénzügyi ismeretek és a pénzügyi tudatosság hiánya lehet. A pénzügyi kultúra fontosságával és szerepével ma sok cikk és tanulmány foglalkozik. E tanulmányok mindegyike rámutat a pénzügyi ismeretek fontosságára. A pénzügyi műveltséget csak az oktatás fejlesztheti. Az állami nyugdíjrendszer reformja kardinális és figyelemre méltó téma az Európai Unió minden országában, és gyakran megvitatják különböző tudományos értekezleteken. Az előadás és hozzá kapcsolódó tanulmány a nemzetközi és a magyar nyugdíjrendszer jelenlegi pilléreit ismerteti, és demográfiai és statisztikai adatok felhasználásával részletesen kitér a kötelező társadalombiztosítási rendszer problémáira, mint például a jelenlegi rendszer fenntarthatósági kérdéseire. A kutatás fő célja, hogy bemutassa a magyarországi nyugdíjuttatások változásának lehetséges forgatókönyvét. Különböző statisztikákat és a gazdasági attitűdök kérdőívén alapuló kutatást alkalmazva.

Kulcsszavak: pénzügyi válságok, állami nyugdíjrendszerek fenntarthatóság és modellezése, nyugdíj megtakarítások, nyugdíjbiztonság, pénzügyi kultúra szerepe az oktatásban

JEL-kódok: E21, F61, F62, H55, J32

Abstract

Nowadays, financial knowledge and financial literacy are a fundamental issue in everyday speech, as the crises and their consequences have highlighted the shortcomings of financial knowledge. When we talk about the causes of crises, we always mention the responsibility of households, companies and banks, in addition to the responsibility of governments. One of the main reasons for this may be a lack of financial knowledge and financial awareness. Many articles and studies deal with the importance of financial culture today. All of these studies point to the importance of financial literacy. Financial literacy can only be developed through education. The reform of the state pension system is a cardinal and noteworthy topic in all countries of the European Union and is often discussed at various scientific meetings. The presentation and related study describe the current pillars of the international and Hungarian pension system, and using demographic and statistical data, address the problems of the mandatory social security system in detail, such as the sustainability issues of the current system. The main goal of the research is to present the possible scenario of changes in pension benefits in Hungary. Using a variety of statistics and research based on a questionnaire of economic attitudes.

Keywords: financial crises, sustainability and modeling of state pension systems, pension savings, pension security, the role of financial culture in education

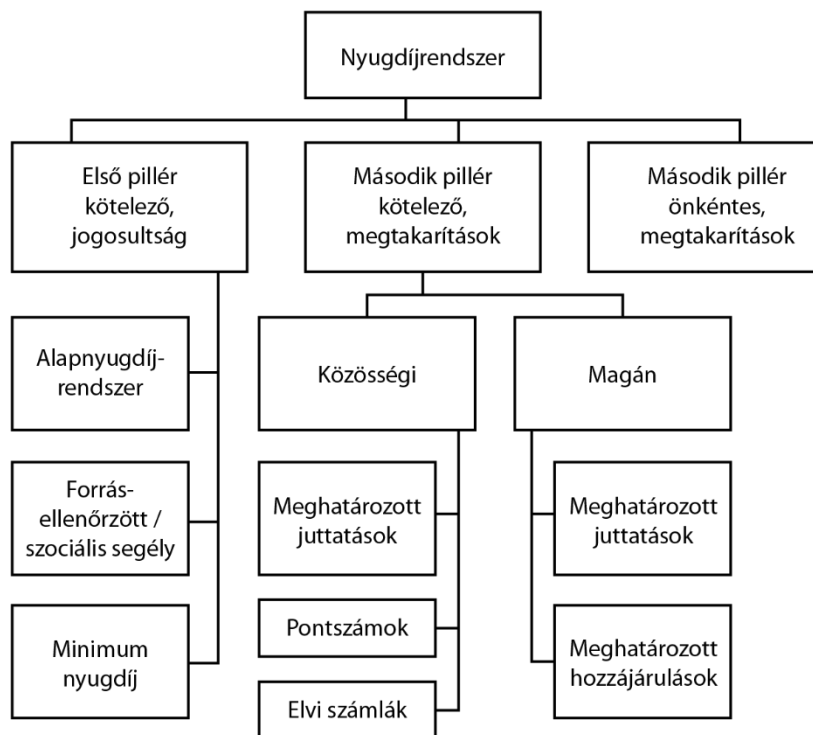
JEL Codes: E21, F61, F62, H55, J32

1. Bevezetés

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) számítása szerint a világ össznépessége 2022. november 15-én túllépte a 8 milliárdos mérföldkövet (UN, 2021). A világ népességének több mint fele (51,6 százalék/4,11 milliárd fő) a hét legnépesebb országban él: Kínában, Indiában, az Egyesült Államokban, Indonéziában, Pakisztánban, Nigériában és Brazíliában. Több mint 50 000 év kellett ahhoz, hogy a világ népessége elérje az 1 milliárd főt. 1960 óta egy-két évtizedenként egymást követő milliárdokat adtunk hozzá. A világ lakossága 3 milliárd fő volt 1960-ban; 2000 körül elérte a 6 milliárdot, és az ENSZ előrejelzései szerint 2037-re meghaladja a 9 milliárdot. A népességnövekedés üteme azonban az 1960-as évek végén tapasztalt, 2 százalékos meghaladó éves csúcsról jelenleg körülbelül 1 százalékra lassul 2050-re. A népesség előregedése a huszonegyedik század domináns demográfiai tendenciája – a növekvő élettartam, a csökkenő termékenység és a nagy csoportok idős korba való előrehaladása. Soha ilyen nagyszámú ember nem érte el a 65 év feletti életkort (a hagyományos öregségi küszöböt). Várakozásaink szerint a következő három-négy évtizedben egymilliárd idős emberrel bővül majd a ma élő több mint 700 millió idős emberhez képest. Az idősebb lakosság körében a 85 év feletti csoportja különösen gyorsan növekszik, és az előrejelzések szerint a következő 80 évben meghaladhatja a félmilliárdot. Ez a tendencia azért jelentős, mert a 85 év feletti igényei és kapacitásai általában jelentősen eltérnek a 65 és 84 év közöttiekétől. Egy népesség korszerkezete elsősorban termékenységi és halandósági történetét tükrözi. A magas mortalitású populációkban a túlélés javulása aránytalanul fordul elő a gyermekek körében. Ezzel hatékonyan baby boom jön létre. Végül a fellendülés akkor ér véget, amikor a termékenység lecsökken a gyermekek túlélésének javulásával kapcsolatos elképzelések hatására, és a termékenység a gazdasági fejlődéssel kívánatos módon csökken. A 7 milliárdról 8 milliárdra való növekedés mindössze 12 évig tartott, ami régóta fennálló félelmeket idézett elő a gyors népességnövekedéssel kapcsolatban, beleértve az élelmiszerhiányt, a burjánzó munkanélküliséget, a népesség kimerülését, a természeti erőforrások, valamint a környezet ellenőrizetlen rombolása. A Föld eltartóképessége kb 5 milliárd fő a jelenlegi társadalmi és gazdasági szerkezet mellett, mivel a népesség leggazdagabb egy százaléka birtokolja a világ vagyonának felét (Credit Suisse, 2017), és ez az egyenlőtlenség folyamatosan növekszik (Credit Suisse, 2022). Tehát a jelenleginél 3 milliárddal kevesebb ember számára képes a Föld megfelelő mennyiségű erőforrást (pl. termőtalajt, ivóvizet) biztosítani, ha marad a jelenlegi társadalmi és gazdasági egyenlőtlenség. Továbbá a korábban említett okok miatt kérdéses, hogy lesz-e megfelelő nyugdíjszínvonal az előregedő társadalmakban.

2. Nyugdíjrendszerek az OECD-országokban

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (angolul Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) párizsi székhelyű nemzetközi gazdasági szervezet, melynek Magyarország 1996 óta a tagja, egy globális szervezet, melynek célja az, hogy segítse a tagállamok kormányait a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában és értékelésében. Az OECD alapján a nyugdíjrendszerek általában „három pillér”-ből állnak (1. ábra).

1. ábra: A különböző nyugdíj-finanszírozási rendszerek összegző keretrendszere

Forrás: OECD (2018, 2021), Novoszáth (2014)

Az „első pillér” (állami) nyugdíjakat az állam által kezelt, általában társadalombiztosítási járulékokból és/vagy általános adóbevételekből felosztó-kirovó elv (pay-as-you-go, PAYG) alapon finanszírozott, törvényes állami nyugdíjak alkotják. Egyes országokban a törvény által finanszírozott egyedi terveket vezettek be az első pillér mellé. A „második pillérű” (foglalkoztatói) nyugdíjak a munkaviszonyhoz kapcsolódó magán kiegészítő programok. Végül a „harmadik pilléres” (személyi) nyugdíjakat a személyi nyugdíjak, azaz előre finanszírozott magán önkéntes kiegészítő programok jelentik, amelyekben a befizetéseket nyugdíjalap vagy pénzügyi intézmény által vezetett egyéni számlára fektetik be.

A nyugdíjrendszerek finanszírozási elv és működési elv alapján csoportosíthatóak. A nyugdíjrendszerek finanszírozását tekintve létezik folyó finanszírozási- és tőkefedezeti elv alapján felálló, továbbá három fő típus különböztethető meg: a felosztó-kirovó, a tőkefedezeti és a várományfedezeti rendszer. Finanszírozási forma alapján ugyancsak két típus van: a felosztó-kirovó (pay-as-you-go, PAYG), más elnevezéssel folyó finanszírozású rendszer és a tőkefedezeti rendszer (funded). A nyugdíjrendszer működési elvét tekintve két típus létezik: a szolgáltatással/járadékkal meghatározott (defined benefit, DB) és a befizetéssel/hozzájárással meghatározott (defined contribution, DC) nyugdíjrendszer.

1. táblázat: A nyugdíjrendszerek finanszírozási és működési elvei

Országok	Nyugdíjrendszer		Magánnyugdíj-biztosítás	
	állami	magán	kötelező	önkéntes
	<i>típus</i>	<i>típus</i>	%	%
<i>Ausztrália</i>		DC	85	18
<i>Ausztria</i>	DB			13.9
<i>Belgium</i>	DB			55.6

<i>Kanada</i>	DB			39.4
<i>Dánia</i>	DB+DC	DC	>90	
<i>Finnország</i>	DB			8.7
<i>Franciaország</i>	DB+Points			15
<i>Németország</i>	Points			64
<i>Magyarország</i>	DB	DC	74	31
<i>Izland</i>		DB	>90	
<i>Írország</i>	DB			42.9
<i>Olaszország</i>	NDC			10.6
<i>Japán</i>	DB			45
<i>Mexikó</i>		DC	34.5	
<i>Hollandia</i>		DB	>90	
<i>Új Zéland</i>				32.6
<i>Norvégia</i>	Points		>90	60
<i>Lengyelország</i>	NDC	DC	71.7	1
<i>Szlovák Köztársaság</i>	Points		65.8	
<i>Spanyolország</i>	DB			8.7
<i>Svédország</i>	NDC	DB+DC	>90	
<i>Svájc</i>	DB		>90	
<i>Egyesült Királyság</i>	DB			47.1
<i>Egyesült Államok</i>	DB			46

Forrás: OECD (2018, 2021), saját szerkesztés (2022)

Időben előbb a tőkefedezeti elven alapuló DB nyugdíj finanszírozási rendszerek alakultak ki, és a második világháború következményei és tapasztalatai vezettek a felosztó-kirovó elven alapuló DB rendszerekre történő áttérésre. Később, a tőkepiacok megerősödésével párhuzamosan alakultak és fejlődtek ki a tőkefedezeti elven alapuló, immár DC rendszerek, az 1990-es évektől kezdődően pedig - a fejlett országokban - egyre inkább a rendszerek folyó finanszírozású DC rendszerekké történő átalakítása figyelhető meg. A felosztó-kirovó nyugdíjrendszer az egymás után következő nemzedékek szolidaritására épül, ezzel szemben a tőkefedezeti rendszer lényege az öngondoskodás (Dezse, 2022).

Korábban az 1950-es évek idején még nem tettek különbséget a járadékkal (DB) és a járulékkal (DC) meghatározott nyugdíjrendszerek között. Valamivel később, amikor már felismerték e két rendszer közötti különbözőségeit, úgy vélték, hogy a járadékkal meghatározott a felosztó-kirovó finanszírozás szinonimája, a járulékkal meghatározott pedig megfeleltetető a tőkefedezeti finanszírozásnak. Az 1990-es évek derekán azonban Svédország újragondolta az addigi felosztó-kirovó nyugdíjrendszerét, és a reform eredményeként egy eszmei járulékkal meghatározott (notionaldefined contribution, NDC) rendszert vezettek be, ez pedig rávilágított arra, hogy a tőkefedezeti rendszert a járulékkal meghatározott szinonimájaként kezelni - ha nem is feltétlenül helytelen - de mindenképpen túlzó leegyszerűsítés (Dezse, 2022). A pontrendszer és az alapnyugdíj rendszere (DB+Points) abban különbözik a tiszta pontrendszertől (Points), hogy a teljes nyugdíjnak egy része, mondjuk a fele, minden öregségi nyugdíjjasnak egyformán jár, és csak a másik felét osztják el a szerzett nyugdíjpontok arányában (Simonovits, 2010).

Az 1. táblázat az OECD-országok nyugdíjrendszereinek finanszírozási és működési elveit foglalja össze. Magyarországon az állami nyugdíjrendszer DB alapú, továbbá a nyugdíjjáradékok arányában 74% tesz ki, ami azt jelenti, hogy nagy a függőség az állami nyugdíjrendszertől. Az OECD ajánlása alapján, fontos lenne az öngondoskodási részre nagyobb hangsúlyt fektetni, mellyel csökkenteni lehetne az állami nyugdíjrendszertől való nagy függőséget. A foglalkoztatói nyugdíjrendszerek nem minden OECD-országban vannak jelen, és ha vannak, akkor lehetnek önkéntesek vagy kötelezőek, míg néhány országban mindkettő létezik. Ezen a vonalon a nyugdíjrendszerek szerkezeti különbségei és különféle reformjai különböző nyugdíjrendszerekhez vezettek az egyes országokban. A nyugdíjrendszerek túlnyomó többsége állami. Ugyanakkor több országban bevezettek foglalkoztatói nyugdíjrendszereket és/vagy magán kötelező és önkéntes rendszereket. A legtöbb országban a keresethez kapcsolódó, öregségi, állami nyugdíjrendszerek jelentik a biztosítás fő típusát, kivéve például Dániát, Görögországot, Írországot és Hollandiát. Az európai országok túlnyomó többsége minimális garanciális nyugdíjat is biztosít, amely rendszerint rászorultságtól függ, hogy minden nyugdíjas számára biztosítsa a minimális megfelelést. Ellenkezőleg, néhány más országban, például Dániában, Írországon, Hollandiában és az Egyesült Királyságban a minimális garanciális nyugdíjat átalánynyugdíj biztosítja, amely minden nyugdíjasnak ugyanannyit fizet (Európai Bizottság, 2021).

A legtöbb nyugdíjrendszer állami (keresetalapú) nyugdíjrendszerre támaszkodik. A nyugdíjrendszer nagylelkűségének alapvető mutatója a helyettesítési ráta, vagyis a munkavállalók százalékos aránya nyugdíj előtti havi jövedelem, amelyet havi nyugdíjba vonulás után kapnak. A legújabb bizonyítékok azt mutatják, hogy a kötelező rendszerekből származó elméleti nettó helyettesítési arány átlagosan 59%, és ez a tartomány Litvániában és az Egyesült Királyságban csaknem 30%, míg Ausztriában, Olaszországban és Portugáliában csaknem 90% között van (OECD, 2019). Ezért alapvető fontosságúvá válik annak vizsgálata, hogy elég-e tájékoztatást nyújtanak az embereknek, hogy megértsék, tisztában vannak-e a nyugdíjrendszer saját országukban történő működésével.

3. Az állami nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának vizsgálata

A társadalombiztosítási rendszerek fenntarthatósága és megfelelése elsősorban attól függ, hogy a foglalkoztatás szintje és a foglalkoztatottak jövedelméből levont járulékok, adók és nyugdíj célra félre tett megtakarítások hogyan alakulnak, és milyen befolyással vannak rá (Augustinovics, 2014). A társadalombiztosítási rendszerek fenntarthatósága és megfelelése elsősorban attól függ, hogy a foglalkoztatás szintje és a foglalkoztatottak jövedelméből levont járulékok, adók és nyugdíj célra félre tett megtakarítások hogyan alakulnak, és milyen befolyással vannak rá (Holtzer, 2010; Mészáros, 2014; Banyár, 2016). A finanszírozási szabályokat, a jogosultság feltételeit és a munkaerő-piaci feltételeket úgy kell hangolni, hogy kiegyensúlyozott kapcsolat legyen a járulékok és a jogosultságok, az aktívan közreműködő foglalkoztatottak és a nyugdíjas ellátottak száma között (Novoszáth, 2017).

Az 1. ábra az OECD alapján a különböző nyugdíj-finanszírozási rendszerek összegző keretrendszerét foglalja össze. A magyar nyugdíjrendszert jelenleg két pillér alkotja, a kötelező tb-rendszer („óriás”) és az önkéntes magánnyugdíj-rendszer („törpe”) (Holtzer, 2010; ONYF, 2015). A 30 OECD-ország közül kizárólag Magyarországon, Új-Zélandon és Írországon nem működik kötelező jellegű második pillér, melyhez közösségi és magánrendszerek tartoznak alá (Novoszáth, 2014). A korábban említett demográfiai nyomást gazdasági-társadalmi hatásvizsgálatokkal lehet modellezni. Európa országaiban, így Magyarországon is az állami nyugdíjrendszer felosztó-kirovó elv alapján működik különböző finanszírozási elvek alapján és a nyugdíjrendszer fenntarthatósága végett előszámításokat végeznek. A felosztó-kirovó elv lényege, hogy kirovó: a nyugdíjjárulékot kiróják (kivetik) az aktív munkavállalókra, és felosztó: a munkavállalóktól beszedett nyugdíjjárulékokat felosztják a mindenkori nyugdíjasok között, mint

nyugdíjjaradék. A felosztó-kirovó rendszerekben a gazdaságilag éppen aktív munkavállalók befizetéseiből fedezik a mindenkori nyugdíjadiadásokat (Samuelson, 1958).

2. táblázat: A nyugdíjas- és a dolgozókorúak aránya Magyarországon, %

	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
<i>Nyugdíjas- és dolgozókorúak aránya</i>	22,4	26,9	27,2	23,6	24,6	30,2	33,7	38,6	47,7

Forrás: KSH (2015), saját szerkesztés (2022)

Az Európai Unió hivatalos honlapján jelentette meg az Unióban élők számának változásával kapcsolatos jelentését (Eurostat, 2015). A jelentésben foglaltak nem túl pozitívak a Magyarország számára. A populáció csökkenésének arányát figyelembe véve, Magyarország lakossága 1995-ben még az európai Unió 2,1%-át adta, 2015-re már csak az Unió lakosságának az 1,9%-a mondhatja magáról, hogy ő magyar állampolgár. A felosztó-kirovó nyugdíjrendszer fenntarthatóságának az alapja, hogy a keresőkorúak jóval többen legyenek, mint a nyugdíjkorúak, különben a rendszer egyensúlya felborul (Holtzer, 2010). Az előszámításai alapján Magyarországon a foglalkoztatottak és a nyugdíjasok aránya nem megfelelő irányba fog változni, mivel az idősek száma növekedni fog és a munkaképes korúak száma csökkenni fog melyeket a 2. táblázat foglal össze.

Az előrejelzések azt mutatják, hogy a nyugdíjasok és a munkaképes korúak aránya az 1970-es 22,4%-ról enyhén emelkedett 2000-ben 22,4%-ra, de 2050-re 47,7%-ra emelkedhet. Ez azt jelenti, hogy 1970-ben egy nyugdíjast öt munkavállaló tartott el, míg 2050-ben egy nyugdíjast két dolgozó járuléka tart el (Simonovits, 2002). A Pénzügyminisztérium 2019 végi közléptávú makrogazdasági előrejelzése szerint a gazdasági növekedés várhatóan 4 százalék körül marad, az infláció pedig a 3 százalékos cél körül marad. Emellett 2023-ig magabiztos költségvetési hiánycsökkenést, csökkenő államadósságot és szűkös költségvetési mozgásteret prognosztizálnak. A PM szerint a munkaerő-piaci folyamatok 2019 és 2023 között valószínűleg továbbra is a kedvező tendenciát fogják folytatni, mivel a foglalkoztatás növekedése alacsony munkanélküliséggel jár. Az átlagkeresetek 2019-ben 10,8%-kal, 2020-ban 9,3%-kal emelkedhetnek. Emellett az infláció 2019-ben elérheti a 3,4%-ot, 2020-ban a 2,8%-ot, azt követően pedig 3%-ot. A már érvényben lévő és a tervezett gazdaságvédelmi intézkedések valószínűleg hozzájárulnak az elért eredmények megóvásához és az uniós átlag feletti növekedés fenntartásához (PM, 2019). Az állami nyugdíj és a hozzá tartozó nyugdíjszint az előrejelzések szerint rövidtávon többnyire változatlan marad, ami továbbra is indokolja az öngondoskodás erősítésének szükségességét a megfelelő nyugdíj hosszú távú eléréséhez.

4. Öngondoskodás, mint a nyugdíjbiztonság egy lehetősége

A pénzügyi kultúra meghatározása és jelentősége napjaink egyik népszerű témája. A pénzügyi válság rávilágított arra, hogy mekkora károkat okozhat a pénzügyi kultúra hiánya, és mekkora pusztítást okozhatnak a felelőtlen pénzügyi döntések miatt bekövetkezett események. Ennek ellenére nem kellett volna közel tíz évet várni a pénzügyi kultúra fejlődésével, hanem rögtön a válság után kellett volna elkezdni világszerte. Az alacsony tudásszint Európában és az Amerikai Egyesült Államokban sem volt ismeretlen tény, hiszen erre már jóval a válság előtt több cikk, tanulmány is felhívta a figyelmet (Van Els et al., 2007). A pénzügyi műveltség hiánya vagy elégtelensége károkat okoz a gazdaságnak, felelőtlen döntésekhez vezet, amelyeket sok esetben a kormányoknak kell megoldaniuk, akárcsak Magyarországon a devizahitelek kimenetelével kapcsolatban.

Számos kutató próbálkozott már a pénzügyi kultúra definíciójának megfogalmazásával, de ez a tanulmány a Magyar Nemzeti Bank által használt definícióra épít. A pénzügyi kultúra

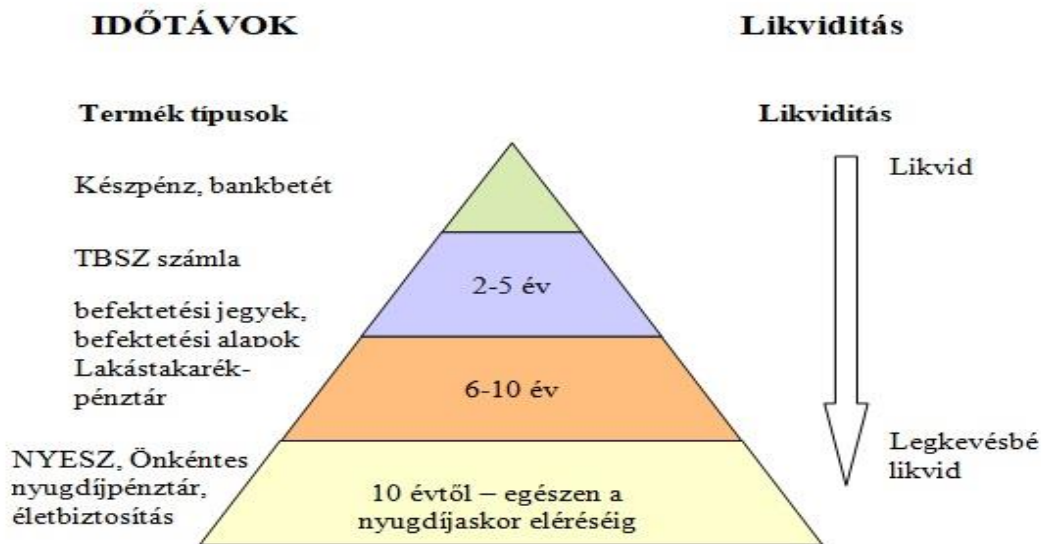

szó szoros értelmében a pénzügyi olvasás- és íráskészséget jelenti, amelyhez speciális szakmai tudás szükséges. Az általánosan elfogadott definíció szerint „olyan szintű pénzügyi ismeretek és készségek, amelyek segítségével az egyén képes azonosítani a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat, azokat megszerzésük után értelmezni, és alapján képesek a tényleges döntéseket meghozni, felmérve azok esetleges jövőbeni pénzügyi és egyéb következményeit” (MNB - PSZÁF, 2008). Atkinson és Messy (2012) definíciója alapján a pénzügyi kultúra olyan ismeretek, készségek, képességek, attitűdök és viselkedési minták kombinációja, amelyek elengedhetetlenek a megfelelő pénzügyi döntések meghozatalához személyes és társadalmi szinten egyaránt. A pénzügyi kultúra birtokában a jólét növelhető, javítható, ami nemcsak mikro-, hanem makroszinten is érezhető. Luksander et al. (2014) véleménye szerint a pénzügyi kultúra alapvetően a pénzügyi információk feldolgozásának és a megfelelő pénzügyi döntések meghozatalának képessége.

Angus Deaton Nobel díjas brit közgazdász a fogyasztásról, jólétről és szegénységről szóló kutatásainak megállapításai alátámasztja, hogy a pénz igenis boldoggá tesz akkor, ha az ember a nélkülözésből a megélhetésbe, majd a biztonságba kerül általa. Egy szint fölött azonban a több pénz már nem okoz jelentős élet-minőségjavulást (Steptoe et al., 2015). Meg kell még említeni a világban létező extrém szegénység, a kevesebb mint napi egy vagy két dollárból élők felmérésének technikájáról és az adatok megbízhatóságáról folytat kutatásokat, különös tekintettel az indiai National Sample Survey (NSS) által végzett háztartási felmérésekre. Kutatásai emellett kiterjednek a társadalmi helyzet, az egészség, a jövedelem és a végzettség összefüggéseire és nemzetgazdasági hatásaira is. Angus Deaton (2017) által megalkotott Almost Ideal Demand System (AIDS) az első globálisan alkalmazható módszer a szegénység felmérésére. Az úgynevezett Deaton-paradoxon fogalma is tőle származik, vagyis az, hogy a fogyasztás szintje általában nem változik a jövedelem gyors emelkedése és csökkenése idején sem. A Maslow-szükséglet-hierarchia szintjeit, ha nézzük az első két szintnél igenis a jövedelem, a pénz szükséges, hogy élelmiszert tudjunk venni, legyen hol aludni, élni, ezeket szinte kizárólagosan a pénz hozzájárulásával tudunk elérni. Természetesen hosszú távon is ki kell ezeket az igényeket elégíteni, így egyértelmű, hogy a második szinthez is a pénz, mint eszköz a hosszú távú fenntarthatóságunknak a kulcsa szükségessé válik. Ahogy a piramison felfelé haladva az ember egyre boldog és elégedett a saját életével szemben. Ez a szint után a pénz, mint érték nem tud többet tenni a boldogságunkhoz, mivel a szeretetet, az elfogadást nem lehet megvásárolni értelemszerűen (Kahneman & Deaton, 2010). Maslow által elképzelt hierarchia nem minden esetben érvényesül, mint ahogy ezt számos kutatás megerősítette (Wahba & Bridwell, 1976).

Az előrejelzések alapján a nyugdíjasok száma drasztikusan nőni fog, ezen nem lehet rövid távon változtatni. A magyar nyugdíjrendszer jelenleg két pilléren támaszkodik. Az I. pillér: az állami nyugdíjrendszer felosztó-kirovó módon működik és a II. pillér, mely tőkefedezet elven működik (Novoszáth, 2014). A jelenlegi nyugdíjrendszerben az időskori megélhetés biztosításának egyik kiegészítő eleme lehet, önkéntes nyugdíjpénztár választása. Az önkéntes nyugdíjpénztár lehetővé teszi azt, hogy a nyugdíjba vonuláskor képesek legyünk megőrizni az aktív éveinkben megszokott életszínvonalat. Ezek az intézmények egészítik ki az egyéb nyugdíjcélú megtakarításokat, mint például a nyugdíjbiztosítást. A nyugdíj az általános közfelfogásban az a járadék, amelyet egy ország időskorú polgárai alanyi, tehát nem rászorultsági alapon kapnak. Összege függ a szolgálati időtől, azaz a munkával (jövedelemszerzéssel) töltött évek számától és a korábbi jövedelemtől (Matits, 2016). Ez a meghatározás jól tükrözi a közvélekedést, amely szerint a nyugdíj fogalma kizárólag a társadalombiztosítási ellátáshoz kapcsolódik. Pedig nyugdíjnak tekinthető minden olyan rendszeres időskori jövedelem, amire aktív korunkban jogot szerzünk. Így nyugdíj lehet vagy lehetne valamely nyugdíjcélú megtakarításból származó időskori jövedelmünk is. Tudatosítani kellene, hogy nincs és nem is lehet olyan állami ellátási forma, amely mindenkinek, minden esetben megfelelő nyugdíjat ígérhetne. Vagyis, ha mi azt szeretnénk, hogy valóban biztonságban legyünk idős korunkban, akkor bizony magunknak is

sokat kell tennünk. Az adó- és járulékemelés, illetve a nyugdíjkorhatár kijebb tolása mellett létezik egy hatékonyabb és fenntarthatóbb megoldás is, amit öngondoskodásnak hívnak. Ez azt jelenti, hogy az emberek saját maguk számára teremtik meg azt a privát nyugdíjalapot, ami lehetővé teszi, hogy idősen is teljes életet élhessenek. Ezzel az államot is tehermentesítik, mert bár állami segítséggel, de magánúton tesznek félre pénzt. A saját vagyonukkal gazdálkodnak, és nem a közösbe fizetnek be még többet.

2. ábra: A pénzügyi megtakarítások likviditása

Forrás: Saját szerkesztés (2022)

Sokféle nyugdíjcélú megtakarítási lehetőség létezik. A megfelelő megtakarítási termék kiválasztása előtt előre el kell döntenünk, hogy az időtáv és a likviditás milyen mértékben számít majd a megtakarítási forma kiválasztásában (ld. 2. ábra). Az állam háromféle nyugdíjcélú elő-takarékossági megoldást támogat: az önkéntes nyugdíjpéztár (ÖNYP), a nyugdíj-előtakarékossági számla (NYESZ) és az nyugdíjbiztosítások. Ezeknél minimum 10-20 éves távokban érdemes gondolkodni. A felhalmozott privát nyugdíjtőkét a nyugdíjkorhatár elérésekor lehet felvenni, bizonyos megkötésekkel korábban is hozzá lehet férni.

5. Az öngondoskodás szerepe döntéseinkben

5.1. Viselkedési gazdaságtan és döntéshozó tipológia

Öngondoskodás, azaz nyugdíjcélú megtakarítások (önkéntes nyugdíjpéztár, biztosítás, más megtakarítás stb.) jelent. Nem könnyű kiválasztani, melyiket vagy melyikeket szeretnénk, hogy a jövőbeni elvárt nyugdíjszínvonalunkat biztosítsa. A döntések általában, például milyen „pénzügyi befektetési formát válasszunk” döntés esetében az ember ésszerűsége, preferenciái alapján való döntést nem lehet alátámasztani, ezt pszichológiai kutatások is igazolják, mert az egyéb nem racionális megfontolások írják felül. Kutatások kimutatták, hogy a racionális és ettől eltérő irracionális információk feldolgozása az agyféltekékkel áll kapcsolatban. A bal agyfélteke a tudatos, a domináns, a logikus, a racionális, az elemző, a pozitív gondolkodó, a jobb agyfélteke pedig a tudattalan működés feleltethető meg, az irracionális, érzelmi, negatív gondolkodás. A pozitív illetve negatív információ feldolgozási mód szilárd, bár befolyásolható személyiségvonás (Fodor, 2013).

Az emberek többségénél a bal agyfélteke működése a meghatározó, amely jellemzője a pozitív információfeldolgozás (Fodor, 2013). Pozitivitása abban rejlik, hogy bízik, az események jó irányú kimenetelében éppen ezért nehezen viseli a krízishelyzeteket, amelyek veszélyeztetik pozitív világképét, elvárásait. A bal félteke jellemzője a módszeres, analitikus probléma megközelítés, a kutatás és listakészítés. A jobb félteke inkább a negatív információ feldolgozásra alkalmas, vagyis egy adott helyzetben várható végkifejletekkel játszik, elképzei a kimeneteleket, ezért egy adott helyzet bekövetkeztekor aktivizálódik inkább. Közgazdaságtani szempontból fontos, hogy kutatások igazolták, miszerint az egyéni preferenciarendszer alakításában is a jobb félteke a meghatározó. Problémamegoldás szempontjából a jobb félteke tapasztalatot gyűjt az egyes kimenetelekről. A döntéshozatalt tehát sokban befolyásolja, hogy az egyén döntéseiben mely agyféltekére támaszkodik. A döntéshozatal egy másik meghatározó tényezője, a döntéshozó határozottsága. A határozott ember gyorsabban dönt kevésbé határozott társánál. A határozottság és az agyfélteke alapján négyféle döntési stílust, személyiségjegyet különböztethetünk meg.

5.2. Pénzügyi tudatosság szerepe döntéseinkben

A primer kutatás a közvetlen személyek jelenlegi és jövőbeni állapotára is irányul. Kíváncsiak vagyunk, hogy a válaszadókat mi irányítja az öngondoskodás döntésig, milyen szokások, folyamatok befolyásolták a döntését, pontosabban mi motiválta a vizsgált megtakarítási forma kiválasztása mellett. A kérdőíves kutatás segítségével megvizsgáltuk a válaszadókat viselkedésgazdasági alapok és faktoranalízis módszertanával, hogy milyen döntési lehetőségek állnak rendelkezésünkre a jövőben elvárt nyugdíjszínvonallal kapcsolatban. A kutatás vizsgálja, hogy az öngondoskodás, mint nyugdíjkiegészítő pillér mennyire kap szerepet ma a köztudatban és döntéseinkben, továbbá milyen lehetséges nyugdíjrendszert tartanak kívánatosnak a jövőben, miből fog állni a jövő nemzedéknek nyugdíja, hányan fognak dolgozni és hogyan a jövőben. A kutatás abból az alapvető feltételezésből indul ki, hogy az emberek a nyugdíjjal kapcsolatban félelemmel, bizonytalansággal gondolnak. Az előző fejezetek alapján belátható, hogy a felosztó-kirovó rendszer válságban van, így a nyugdíjrendszer II. pillére, az öngondoskodás napjainkban egyre nagyobb figyelmet kap.

3. ábra: Válaszok a nyugdíjrendszerekkel kapcsolatban

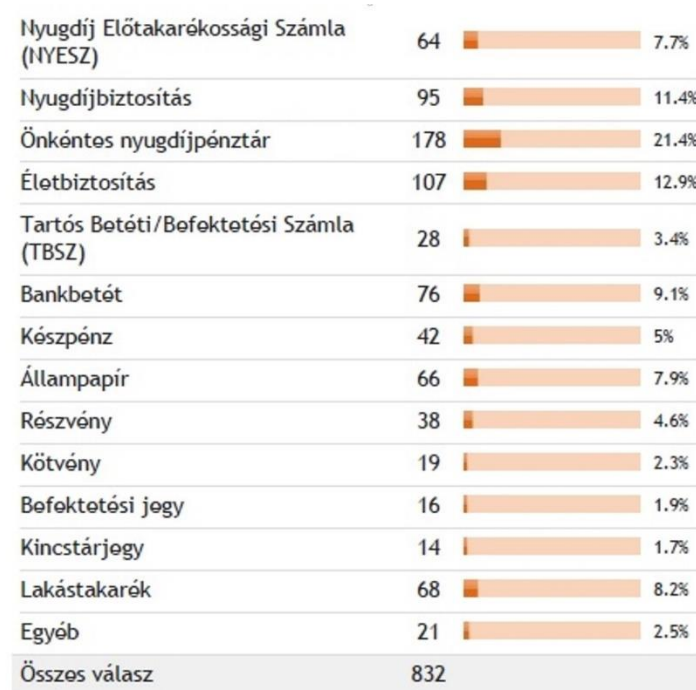
Forrás: Sajat szerkesztés (2022)

A kérdőív adatainak feldolgozása statisztikai módszerekkel történt. Az online kérdőíves kutatás 2020. április 26. és 2020. május 23. között történt. A válaszadók száma összesen 1410 fő (n=1410) volt. A kérdőívet bárki kitölthette, de alapvetően főiskolák és egyetemek voltak megszólítva, ahol gazdasági és pénzügyi ismeretekkel rendelkeztek a hallgatók és az oktatók.

A kutatáshoz párhuzamosan kapcsolódott egy nemzetközi kutatás is, ahol az online kérdőívet európai és amerikai egyetemeken pénzügyi és gazdasági hallgatói és oktatói voltak megszólítva. A válaszadók száma összesen 127 fő (n=127) volt. A nemzetközi kutatás kiértékelése és publikálása még folyamatban van.

Alapvető kérdések, amire kerestük a válaszokat a nyugdíjrendszerek, nyugdíj célú megtakarítási formák és öngondoskodás, nyugdíjbiztonság tervezéséhez kapcsolódtak, mivel ezek az elemek, amik meghatározzák jövőbeni egzisztenciánk pénzügyi háttérét, vagyis az öngondoskodásunk mértékét. A kérdőíves felmérés az alábbi csoportokba lettek osztva a kérdések:

- Pénzügyi és gazdasági ismeret (pl. gazdasági vagy pénzügyi végzettség),
- Nyugdíjrendszerekről ismeret (pl. kötelező, önkéntes),
- Öngondoskodás szerepe (pl. előtakarékoskodás),
- Pénzügyi előtervezés (pl. tanácsadás igénybe vétele),
- Kiberbiztonsági kérdések (pl. adatvédelem, információbiztonság szerepe életünkben),
- Személyiségi jegyek feltérképezése (pl. optimista, maximalista),
- Milyen célokat szeretnénk megvalósítani (pl. saját cég alapítása, gyermekvállalás).

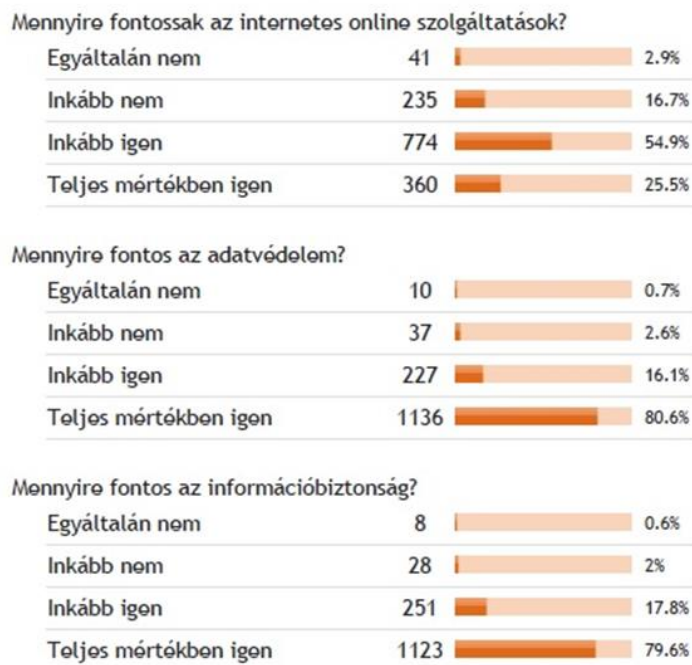

4. ábra: Válaszok a nyugdíjcélra szánt pénzügyi megtakarítással kapcsolatban

Forrás: Saját szerkesztés (2022)

A csoportokat számos statisztikai értékelésnek vetettük alá, hogy megvizsgáljuk a demográfiai hatásokat a kérdésekre, mint például átlagok, gyakoriság, keresztábra. Jelen tanulmányban csak az állami nyugdíj és az öngondoskodás szerepét, továbbá az adat- és információbiztonság fontossága az online szolgáltatások esetén vizsgáljuk meg. A kérdőív kérdéseire adott válaszok és a 3., a 4. és az 5. ábrák alapján a válaszadók alapvetően tájékozottak a nyugdíjrendszerekkel kapcsolatos kérdésekkel kapcsolatban, de a jelenlegi állami nyugdíjrendszert a válaszadók 40,2% nem tartja stabilnak az állami nyugdíjrendszert. Ezzel szemben a nyugdíjcélú elő-takarékoszámban inkább bíznak, a válaszadók 47,4% igen válasza alapján. Az eredmények azt is mutatják, hogy a pénzügyi megtakarítások fontosak a válaszadók számára. A kérdőívet kitöltők átlagéletkora alapján (átlagéletkor: 30,6 év) a megtakarítások fontosak. A további elemzések további belső kapcsolatokat mutatnak, mint például az optimizmus szerepe a nyugdíj

megtakarításokban. A nyugdíjjal kapcsolatos megtakarítások sokkal fontosabbak az optimista nők számára, mivel az igen válaszok nagyobb, mint a hasonló jellemzőkkel rendelkező férfiak esetében. Továbbá a megtakarítások biztonsága mellett, a válaszadók fontosnak tartják az online elérhető szolgáltatásokat, az adatvédelmet, és az információbiztonságot a nyugdíjrendszerrel és az öngondoskodással kapcsolatban is.

5. ábra: Válaszok a biztonsággal kapcsolatban

Forrás: Saját szerkesztés (2022)

6. Összefoglalás

A jelenlegi nyugdíjrendszer a társadalom nagyfokú elöregedése miatt, és az előrejelzések alapján az aktív keresők és nyugdíjasok arányának drasztikusan változása nagy valószínűséggel a jövőben társadalmi, gazdasági és egyéb problémákat fog okozni globálisan és hazánkban is. Az időskori megélhetés, a nyugdíjas társadalom biztonságérzetének megőrzése kiemelt társadalmi érdek. A legtöbb Európai Unió országban az állami rendszerek központi szerepet töltenek be abban, hogy ésszerű mértékben lehetővé tegyék az emberek számára, hogy fenntartsák életszínvonalukat aktív éveikben, és a nyugdíjba vonulásukat követően is. A tagállamok nyugdíjpolitikai előtt álló kihívás, hogy olyan rendszereket hozzanak létre, amelyek hosszú-távon pénzügyileg fenntarthatók és eleget tegyenek a nyugdíjrendszerek alapvető céljának nevezetesen, hogy megfelelő jövedelmet és életszínvonalat tegyenek lehetővé az idős embereknek, valamint biztosítsák gazdasági függetlenségüket. Olyan intézményrendszert hozzanak létre, amely hosszú-távon képes megteremteni a kellő fedezetet a nyugdíjas társadalom biztonságának megteremtéséhez.

A jelenlegi nyugdíjrendszer a társadalom nagyfokú elöregedése miatt, és az előrejelzések alapján az aktív keresők és nyugdíjasok arányának drasztikusan változása nagy valószínűséggel a jövőben társadalmi, gazdasági és egyéb problémákat fog okozni globálisan és hazánkban is. A szakemberek a vegyes rendszer mellett érvelnek, de nincs még elfogadott koncepció, amit mindenki jónak látna. Az állami nyugdíj kötelező jellege miatt választási lehetőség nincs.

A szakirodalmi feldolgozás és a kutatás alapján nem tudtuk biztosan igazolni, hogy anyagi jólét nélkül is lehet harmonikus öregség és nyugdíjbiztonság, de azt sikerült megvilágítani, hogy a jelenlegi életszínvonalunk nyugdíjas korunkban való fenntartásához szükséges magunkról valamilyen pénzügyi formában a jövőben gondoskodni. Erre három államilag támogatott lehetőségünk már adódik, a választás rajtunk múlik, hogy melyiket vagy melyikeket választjuk. A nyugdíjcélú megtakarítási lehetőségeknél alapvetően jövedelmünk mértéke és emocionális döntéseink határozzák meg, melyik megtakarítási formát vagy formákat választunk.

Irodalomjegyzék

- Augusztinovics M. (2014): Egy értelmes nyugdíjrendszer (Konceptióvázlat). *Közgazdasági Szemle*, 61(10), 1219–1239.
- Atkinson, A. & Messy, F. A. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- Banyár J.(2016). *Model Options for Mandatory Old-Age Annuities*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Credit Suisse (2017): *Global Wealth Report 2017*. <https://www.credit-suisse.com/media/assets/corporate/docs/about-us/research/publications/global-wealth-report-2017-en.pdf> (Letöltve: 2023.01.08.)
- Credit Suisse (2022). *Global Wealth Report 2022*. <https://www.credit-suisse.com/media/assets/corporate/docs/about-us/research/publications/global-wealth-report-2022-en.pdf> (Letöltve: 2023.01.08.)
- Kahneman, D. & Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. Center for Health and Well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(38), 16489-16493. <https://doi.org/10.1073/pnas.1011492107>
- Deaton, A. S. (2017): *A nagy szökés - Egészség, gazdagság, és az egyenlőtlenségek eredete*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Dezse T. (2022). *A kötelező állami nyugdíjrendszeren kívüli, kiegészítő nyugdíjintézmények lehetséges szerepe az állami nyugdíjrendszerek finanszírozásában és fenntarthatóságában*. Doktori értekezés. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc. https://jogikar.uni-miskolc.hu/files/19409/ert_mv_fin_dezse.pdf (Letöltve: 2022.10.20.)
- European Commission (2021). *The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070)*. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip148_en.pdf (Letöltve: 2022.10.25.)
- Fodor L. (2013). *Gazdaságpszichológia*. Noran Libro Kiadó, Budapest.
- Lukács E. (2005). A vállalatok modellszerű megközelítése, leírása. In Szücsné Szaniszló Zs. (szerk.), *Nyertesek és vesztesek – az EU-csatlakozás 1,5 éves tapasztalatai. V. Regionális Tanácsadási Konferencia Miskolc* (pp. 1-31). Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Miskolc.
- Luksander A., Béres D., Huzdik K. & Németh E. (2014). A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúráját befolyásoló tényezők vizsgálata. *Pénzügyi Szemle*, 59(2), 237–258.
- Holtzer P. (szerk.) (2010). *Jelentés a Nyugdíj és Időskor Kerekasztal tevékenységéről*. Miniszterelnöki Hivatal, Budapest. <https://mek.oszk.hu/19600/19682/19682.pdf> (Letöltve: 2022.10.25.)
- Wahba, M. A. & Bridwell, L. G. (1976): Maslow reconsidered: A review of research on the need hierarchy theory. *Organizational Behavior and Human Performance*, 15(2), 212–240. [https://doi.org/10.1016/0030-5073\(76\)90038-6](https://doi.org/10.1016/0030-5073(76)90038-6)

- Matits Á. (2016): Az állam és az egyén felelőssége az időskori jövedelem biztosításában. In *Simonovits 70, Társadalom- és természettudományi írások Arkhimédészről az időskori jövedelmekig* (pp. 195–199). MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest.
- Mészáros, J. (szerk.) (2014): *European Pension System: Fantasy or Reality*. Report of the conference of the Central Administration of National Pension Insurance organised in cooperation with the International Social Security Association European Network held in Budapest, on 19th September 2014.
- Molnár I. (2004): A mikroszimulációs modellek használatának új hazai lehetőségei. *Statistikai Szemle*, 82(5), 462–477.
- MNB - PSZÁF (2008): Együttműködési megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztés területén. <https://www.mnb.hu/letoltes/0415mnbpszafmegallpodas-penzugyi-kultura-fejleszte.pdf> (Letöltve: 2022.11.27).
- Novoszáth P. (2014): *A társadalombiztosítás pénzügyei*. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest.
- Novoszáth P. (2017): A társadalombiztosítás pénzügyeivel kapcsolatos rendszerek átalakítása Magyarországon. *Új magyar közigazgatás*, 10, 8–18.
- OECD (2018). *OECD Pensions Outlook 2018*. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/pens_outlook-2018-en
- OECD (2019). *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/b6d3dcfc-en>
- ONYF (2015). *MIDAS_HU. Az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság dinamikus mikroszimulációs nyugdíjmodelljének kézikönyve*. 2015. május 31-i állapot. Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság. Budapest. http://mikroszimulacio.onyf.hu/attachments/article/35/Midas_HU%20manual_final.pdf (Letöltve: 2016.10.20.)
- Pénzügyminisztérium (2019). Makrogazdasági és költségvetési prognózis 2019-2023.
- Posgay I., Regős G., Horváth D. & Molnár D. (2020). A koronavírus-járvány gazdasági hatásairól. *Polgári Szemle*, 16(4-6), 31–50. <https://doi.org/10.24307/psz.2020.1004>
- Rontó M. (2006): *Előadásjegyzet Dinamikus gazdasági modellek c. tárgyhoz*. Miskolci Egyetem Matematikai Intézet Analízis Tanszék, Miskolc. <https://www.uni-miskolc.hu/~matronto/go/files/GDM-osszes-1javfontal.pdf> (Letöltve: 2022.11.20.)
- Samuelson, P. A. (1958). An Exact Consumption-Loan Model of Interest with or without the Social Contrivance of Money. *Journal of Political Economy*, 66(6), 467–482. <https://doi.org/10.1086/258100>
- Simonovits A. (2002). *Nyugdíjrendszerek: tények és modellek*. Typotex Kiadó, Budapest.
- Simonovits A. (2010). Milyen nyugdíjrendszert? In Holtzer P. (szerk.), *Jelentés a Nyugdíj és Időskor Kerekasztal tevékenységéről* (pp. 111–115). Miniszterelnöki Hivatal, Budapest. <http://buksz.c3.hu/1002/04bir.simonovits.pdf> (Letöltve: 2022.11.13.)
- Simonovits A. (2019). *Matematikai közgazdaságtani modellek középiskolás fokon*. Műhelytanulmányok MT-DP – 2019/3. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest.
- Stein, Emil Vollset (2020). For The First Time In Centuries, The World's Population Will Decline In A Few Decades. Forrás: <https://www.iflscience.com/health-and-medicine/for-the-first-time-in-centuries-the-worlds-population-will-decline-in-next-few-decades/> (2022.12. 10.).
- Stephoe, A., Deaton, A. & Stone, A. A. (2015). Subjective wellbeing, health, and ageing. *Lancet*, 385 (9968), 640–648. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61489-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61489-0)

- United Nations (2019). The World Population Prospects, Highlights. https://population.un.org/wpp/publications/files/wpp2019_highlights.pdf (Letöltve: 2022.11.11.)
- United Nations (2021). Global Population Growth and Sustainable Development. https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/un-desa_pd_2022_global_population_growth.pdf (Letöltve: 2022.11.10.)
- Van Els, P.J.A., van Rooij, M.C.J. & Schuit, M.E.J. (2007). Why mandatory retirement saving? In Steenbeek, O. & Van der Lecq, F. (Eds.), *Costs and Benefits of Collective Pension Systems* (pp. 159–186). Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74374-3_9